

קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק א' · שיעור שביעי: לחישת הנחש א

והנחש היה ערום

שיעור 7 מתוך 10 בקורס קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק א'. הסרטון המלא, ומתחתיו השיעור כתוב ומעובד לקריאה.

אל הזירה עצמה

נחזור אל גן העדן, אל הנחש הקדמוני ואל הלחישה שגרמה לאדם ולחיה להחטיא את המטרה. נלמד כיצד פועל הכוח המדמה, כיצד עבר הנחש מחוץ לאדם אל תוכו, ומה ההבדל בין היצר של כל אחד מאיתנו, שנובע מחוסר איזון בארבעת היסודות, לבין היצר שעומד מול הצדיקים. מתוך כך יתברר שהמאבק האמיתי מתחולל בין הדמיון לבין השכל, ושלחישה שעומדים מולה בשכל צלול מאבדת את כוחה.

זה השיעור השביעי, ושבע כנגד המלכות. בשני השיעורים על האור שבחושך עסקנו בטהרת הנשמה מן הרעלים שמצטברים בתוכנו: כעס, טינה, נקמה ונטירה. למדנו לדון לכף זכות, להעלות לנגד עינינו את דמותו של מי שאנחנו כועסים עליו ולפרש את מעשיו לטובה, משום שאי אפשר להדריך אדם ואי אפשר לדרוש ממנו דבר כשהוא כועס, מתוסכל ושונא את העולם ואת עצמו. כך הכשרנו את השטח לפעולה. ולפני כן, בשיעורים הראשונים, למדנו כיצד מגלים רצון, כיצד יוצרים בתוכנו החלטה וכיצד יוצאים לדרך. אחרי שרכשנו את הכלים, אנחנו יוצאים עכשיו ללמוד על הזירה עצמה.

קראתי לשיעור הזה לחישת הנחש. כדי להבין את הלחישות שלו צריך לחזור אל הנחש הקדמוני, ולהבין קודם כל את מהותו של החטא. חטא פירושו החטאת המטרה. יש לנו מטרות, יש לנו החלטות ויש לנו רצונות, ובעקבות לחישות של נחש, שמגיעות אלינו בצורות רבות, אנחנו מחטיאים את המטרה.

לכן נחזור אל הזוג הראשון בבריאה, אל אדם וחיה, אל ראשיתם של הדברים, ונראה מה קרה שם: כיצד הצליח הנחש הקדמוני להביא אותם להחטיא את המטרה, עד שגורשו מגן העדן. כל מה שאנחנו רואים היום בעולם בא בעקבות אותו חטא של אדם הראשון.

מִיָּהוּ הַנַּחֵשׁ

בעניין הנחש נחלקו רבותינו. יש מן המפרשים שאמרו שלא ייתכן שמדובר בנחש הגשמי שאנחנו מכירים. לנחש אין בחירה, ואם כך קשה להבין מדוע מעניש אותו הקדוש ברוך הוא ואומר לו: "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך" (בראשית ג, יד). דברים כאלה אומרים לבעל בחירה. ועוד, כתוב שהנחש דיבר עם חוה, וכוח הדיבור ניתן לאדם בלבד.

בגלל הקושיות האלה נלך בעקבות אחד מגדולי המפרשים של התנ"ך, רבי עובדיה ספורנו, והשיעורים על לחישת הנחש בנויים על פירושו. כתוב בתורה: "והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלוקים, ויאמר אל האשה אף כי אמר אלוקים לא תאכלו מכל עץ הגן" (בראשית ג, א). הנחש מתחיל לדבר איתה ולשכנע אותה, ומיד אחר כך: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל, ותקח מפריו ותאכל, ותתן גם לאישה עמה ויאכל" (בראשית ג, ו). המטרה הוחטאה, ובעקבות זה גורשו מגן העדן.

ועל מה שקרה שם כותב הספורנו: "הוא שטן הוא יצר הרע, רב ההזק עם מעוט היותו נראה" (ספורנו בראשית ג, א). התורה, הוא מבאר, קוראת לדבר בשם של מה שדומה לו. כך נקרא המלך אריה, כמו שנאמר: "עלה אריה מסבכו" (ירמיה ד, ז), וכך נקראים האויבים המזיקים נחשים, כמו שנאמר: "כי הנני משלח בכם נחשים צפענים אשר אין להם לחש" (ירמיה ח, יז). ועל דרך זו נקרא היצר הרע המחטיא בשם נחש, משום שהוא דומה לנחש בערמומיות שלו, בלחשים שלו ובדרך שבה הוא תוקף את האדם. ובלשון הספורנו: "בהיותו דומה לנחש אשר תועלתו במציאות מעט מאד ונזקו רב עם מעוט הראותו". מפני שאינו נראה, הוא מזיק הרבה.

והספורנו מוסיף: "וכבר אמרו זכרונם לברכה שהיה סמא"ל רוכב עליו" (שם, על פי פרקי דרבי אליעזר יג). כוחו של השטן התלבש בנחש, והוא הכוח המחטיא. כאן הנקודה.

הכוח המדמה

והדרך שבה הדבר מתבצע מתבארת בהמשך דבריו: "והוא שהכח המתאוה המחטיא יעשה זה באמצעות הכח המדמה, המוביל אליו דמיוני התענוגים החומריים המטים מדרך השלמות המכון מאת האל יתברך" (ספורנו שם). הכוח המדמה, הכוח הדמיוני שמצייר לאדם את התענוגים החומריים, הוא שמטה אותו מן הדרך שכיוון אליה הבורא. והכוח המתאוה, יחד עם הדמיונות שמובילים אליו, הם כלשונו "מחטיאים כונת ורצון האל יתברך".

ומכאן חידוש גדול. הנחש רק עורר מאבק פנימי. הדו שיח שאנחנו קוראים בתורה בין הנחש לבין חוה הוא, לפי הספורנו, דו שיח שמתנהל בתוך האדם, בין הדמיון לבין השכל. הנחש, כלשונו, "והוא הדמיון", הוא שהתחיל להטיל בה ספק.

והדמיון מנצח במצב אחד, כשהשכל אינו קם מולו. כך כותב הספורנו: "כשלא יתקומם עליהם הכח השכלי וימחה בהם", ומביא את מאמר חז"ל: "ליבא ועינא תרין סרסורי דחטאה" (ירושלמי ברכות א, ה). העין והלב הם שני המתווכים של החטא, ועל זה הזהירה התורה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט). נסכם את מה שקרה בגן העדן. כוח שהגיע מבחוץ, השטן שהתלבש בנחש, גרם לחוה להפעיל את הכוח הדמיוני. נוצר מאבק בין הדמיון לבין השכל. וכשהדמיון גובר, הוא מפעיל את כוח המתאווה, ואז כל הגוף חוטא.

הנחש שעמד מבחוץ

לפני חטא אדם הראשון עמד הנחש מחוץ לאדם. כך מבאר הרב אליהו אליעזר דסלר בספרו מכתב מאלהיו, וכך כותבים מפרשים רבים. המצב שלפני החטא היה שהנחש צריך לבוא מבחוץ, לגרות ולעורר את הכוח המדמה שבחוה. משהתעורר בה הדמיון, נוצר מאבק בין הדמיון לשכל, ושם ניצח הדמיון: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל". העץ הזה עמד שם כל הזמן. רק אחרי שהנחש הטיל את הארס שלו, ולחישתו יצרה בתוכה מאבק עצום, ניצח הדמיון.

הרב דסלר מלמד שלפני החטא עמדה הבחירה בין אמת לבין שקר. כשהופיע הנחש מבחוץ לגרות, חוה ידעה שזה שקר. השקר היה ברור, והאמת הייתה ברורה. וכדי להמחיש: לעבור אז על ציווי ה' היה כמו להכניס יד לחשמל, ממש התאבדות. והנחש שכנע את חוה. הדמיון שלה גבר על השכל שבה, עד שנדמה לה שההתאבדות הזאת טובה. והרי ה' אמר במפורש: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב, יז).

וצריך להבין את גודל המדרגה של אדם וחוה. הקדוש ברוך הוא יצר אותם בעצמו, והיחס ביניהם היה כביכול כיחס של אב לילדיו. במהלך כל ההיסטוריה זכה משה רבנו לבדו לדבר עם ה' פנים בפנים, כמו שאמרו רבותינו: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה" (יבמות מט, ב). ואילו אצל אדם וחוה כתוב: "ויקרא ה' אלוקים אל האדם ויאמר לו איכה" (בראשית ג, ט), "ויאמר ה' אלוקים לאשה מה זאת עשית" (בראשית ג, יג). הקדוש ברוך הוא מדבר איתם ישירות. הם עמדו במדרגה עצומה, עד

שהגיע הנחש. ה' אמר שביום שיאכלו מן העץ ימותו, ובא הנחש והטיל את הארס. הוא הכניס בה ספק, התחיל מאבק של דמיון ושכל, והתעוררה סקרנות: מה באמת יש בעץ הזה, ומהי הדעת הזאת.

כתנות עור

כתוב: "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו" (בראשית ב, כה). הם לא התביישו, משום שלא הייתה מציאות של רע. לא היה הבדל בין איבר לאיבר בגוף, לא היה מצב של בושה, ולא היה צורך לכסות או להסתיר דבר. הכל היה קדוש. אחרי החטא נאמר: "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם" (בראשית ג, ז). רבותינו מלמדים שהם התפשטו מן האור. בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב "כתנות אור" (בראשית רבה כ, יב), ועכשיו הם נזקקו ל"כתנות עור" (בראשית ג, כא).

ואת כתנות העור מפרש תרגום יונתן: "לבושין דיקר מן משך חויא דאשלח מניה" (תרגום יונתן בראשית ג, כא), לבושים של כבוד מעורו של הנחש שהשיל מעליו. מכאן שהגוף שלנו, מאז החטא, עשוי מן התערובת הזאת: טוב ורע, נחש ואדם, שכל ודמיון. הכל מעורבב.

וחז"ל אמרו דבר חריף: "בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא" (יבמות קג, ב). המקובלים מבארים שאין הדברים כפשוטם. ברגע שחוה שמעה לו, חדרו לתוכה התכונות שלו, הערמומיות, כוח הפיתוי וכוח השכנוע, והן נעשו חלק בלתי נפרד מאיתנו. ומקום ביטויין בנו הוא הכוח המדמה, הדמיון. משם מופעלות המידות, כפי שנראה מיד.

עד כאן בקיצור: הנחש מגרה מבחוץ את הכוח הדמיוני, ויוצר מאבק בין מוח ללב, בין שכל לדמיון. אצל חוה ניצח הדמיון את השכל. ולדמיון יש פועלים שמוציאים את רצונו אל הפועל. רבותינו מלמדים שאלה ארבעת היסודות שאנחנו מורכבים מהם. הם שיוצאים לפועל וחוטאים, כלומר מחטיאים את המטרה.

לפני החטא היו הדברים ברורים: אמת ושקר. אחרי החטא נעשו טוב ורע, והכל התערבב. היום אדם אומר על דבר שהוא רע, ומיד בא אחר וטוען שאין בזה שום רע. אי אפשר עוד לומר בבירור זה טוב וזה רע, וזה מה שנקרא בירור. מאז ועד היום אנחנו מבררים את הטוב מתוך הרע. המקובלים מלמדים שבחטא עירבבו אדם וחוה את כל הבריאה בטוב ורע.

אדם רוצה לאכול, וראו כמה רע הוא צריך להוציא בדרך. הוא צריך לזרוע ולקצור, לנפות ולרקד, לברור את הפסולת מתוך האוכל ולטחון. ושימו לב מה אנחנו עושים לאורך כל הדרך: זורקים פסולת, ועוד פסולת, ועוד פסולת, עד שנשאר לנו משהו קטן וטוב. בעץ תפוחים יש גזע, עלים וענפים, ובסוף נשאר בידינו קילו של תפוחים. הרבה רע, הרבה פסולת, ומעט טוב. זה מה שקרה בעקבות החטא.

הנחש בגן העדן הפרטי

ועכשיו שימו לב היטב. אותו מנגנון שפעל אז פועל איתנו עד היום. אדם נמצא בגן העדן שלו, בזוגיות, בינו לבין ה', בעסקים, או בהרגשה הפנימית שלו. ודאי שמדובר באחוזים. את גן העדן הנחשף נקבל בעזרת ה' רק בביאת המשיח, ואנחנו עדיין בגלות. אבל במידה מסוימת, כשאדם נמצא בגן העדן שלו, מיד מופיע הנחש. ויש לו מטרה אחת: להוציא אותנו מגן העדן.

רבתינו אמרו: "שבעה שמות יש לו ליצר הרע" (סוכה נב, א). כל אחד קרא לו בשם אחר. דוד קראו טמא, דבר שאסור אפילו לבוא איתו במגע. יחזקאל קראו אבן, שנאמר "והסרתי את לב האבן מבשרכם" (יחזקאל לו, כו). יואל קראו צפוני, שנאמר "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (יואל ב, כ). והקדוש ברוך הוא עצמו קראו רע, שנאמר: "כי יצר לב האדם רע מנעריו" (בראשית ח, כא).

ועל האדם שאחרי החטא נאמר: "ועיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב). הגוף שלנו עצמו כבר נושא בתוכו את הנחש. אנשים מדברים כל הזמן על היצר הרע ומחפשים אותו בכל מקום. אל תחפש אותו בחוץ. היצר הרע הוא חלק ממך. היצר של עכשיו, שאחרי החטא, הוא זה שנאמר עליו "כי יצר לב האדם רע מנעריו".

לקרוא לו בשמו

רבי נחמן מברסלב אמר מאמר שבו הוא מכנה את כל תאוות היצר בשם כוח המדמה, ואחר כך אמר שצריך לכנות את היצר הרע בשם אחר, "דהינו שלא לקרותו עוד בשם יצר הרע רק בשם כח המדמה" (ליקוטי מוהר"ן כה). השם הזה מלמד אותנו היכן מתחולל המאבק: בדמיון. ומי שיודע שמולו עומד דמיון, יודע גם במה להילחם בו: בשכל.

ורבי נחמן מלמד עוד שיש כמה בחינות ביצר הרע (ליקוטי מוהר"ן עב). יש יצר גשמי, שנובע מן הגוף ומן הדם, וזה היצר של האדם הרגיל, הפשוט. ובלשון שבה נשתמש בשיעורים האלה: אנחנו מורכבים מארבעה יסודות, אש, רוח, מים ועפר, וחוסר האיזון בארבעת היסודות האלה הוא היצר הרע.

רבנו בחיי אבן פקודה מבאר בפתח שער התשובה שבספרו חובות הלבבות, שהאדם זקוק לתשובה מדרך השכל, מפני "מה שמצאנו על האדם מהתחלפות טבעיו והבדל שרשי הרכבתו והתהפכות מדות נפשו" (חובות הלבבות, שער התשובה, הקדמה). טבעיו של האדם מתחלפים, והרכבתו משתנה, וממילא משתנים גם מעשיו. הכל סובב סביב הגוף, סביב החומר.

מלאך כנגד מלאך

ויש יצר מסוג אחר, שאינו שייך אלינו. הוא שייך לצדיקים. ועם הצדיקים, כביכול, נוצר מצב מיוחד. הם לקחו את ארבעת היסודות ואיזנו אותם, והכל אצלם טהור ונקי. הם נעשו כמין מלאכים. כך כתוב: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא" (מלאכי ב, ז), ודרשו רבותינו: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו" (חגיגה טו, ב).

ואחרי שניצחו את הגוף, נשאר להבין מה נעשה בהם. אפשר היה לחשוב שיעזבו את העולם, שהרי כבר נעשו מלאכים. אבל הדרך היא אחרת, משום שחייב להיות איזון בין טוב לרע. אם אחוז הטוב עלה עד כדי כך שהאדם נעשה כמלאך, מי שנאבק איתו הוא מלאך. וזה מה שמלמד רבי נחמן: "יש בחינת יצר הרע, שהוא מלאך הקדוש, ואף על פי כן הוא יצר הרע, וצריך להתגבר ולהמלט מאד ממנו" (ליקוטי מוהר"ן עב).

על זה נאמר ביעקב אבינו: "ויאבק איש עמו עד עלות השחר" (בראשית לב, כה), ומביא רש"י: "ופרשו רז"ל שהוא שרו של עשו" (רש"י שם). מלאך ממש, כפשוטו. מי שעולה ממדרגה למדרגה עד מדרגת מלאך, צריך לעמוד מול יריב השקול לו. בזירה לא מעלים מתחיל מול לוחם בדרגת דאן עשר בחגורה שחורה. מול דאן עשר מעמידים דאן עשר. ואת הצדיקים הגדולים מעמידים מול מלאך.

ונביא דוגמה פשוטה, להבדיל, לא אצל צדיק אלא אצל פרעה. כתוב במפורש: "ויחזק ה' את לב פרעה" (שמות ט, יב), ופרעה לא שילח את ישראל ממצרים. ושואלים המפרשים היכן הבחירה, אם ה' כביכול סגר את לבו, ועל מה נענש. ומבארים שבמצרים נעשו ניסים ונפלאות, דם, צפרדע וכינים, והמצרים ראו את יד ה' בתוך ארצם.

אחוז הטוב עלה, ונשקפה סכנה שהבחירה תתבטל. כדי לשמור על האיזון חיזק הקדוש ברוך הוא את לב פרעה, רק כדי שיעמוד באיזון ותישאר לו בחירה. הבחירה צריכה להיות תמיד מאוזנת, כמו שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע" (דברים ל, טו), ובהמשך: "ובחרת בחיים" (דברים ל, יט).

בסתר ההר

אחת הדוגמאות המופלאות לכך היא מעשה דוד ואביגיל, שמסופר בספר שמואל. דוד המלך שלח עשרה מנעריו אל נבל הכרמלי בשעה שגזז את צאנו, וביקש שייתן להם לאכול ולשתות ויתמוך במלכות. ענה נבל: "מי דוד ומי בן ישי, היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדניו" (שמואל א כה, י). זו מרידה במלכות. הנערים חזרו וסיפרו לדוד, ודוד חגר את חרבו, לקח עמו אנשי מלחמה ויצא להרוג את נבל, שנחשב מורד במלכות.

אחד הנערים סיפר לאביגיל, אשת נבל, את מה שקרה. מיד לקחה אוכל ושתייה בשפע, רכבה על החמור ויצאה לקראת דוד ואנשיו. כתוב: "והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר" (שמואל א כה, כ). היא נפגשה עם דוד ואמרה לו: "כי כשמו כן הוא, נבל שמו ונבלה עמו, ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדני אשר שלחת" (שמואל א כה, כה). אילו ידעה שהגיעו, הייתה נותנת להם.

הגמרא מדייקת: "בסתר ההר, מן ההר מיבעי ליה" (מגילה יד, א), היה צריך לכתוב שירדה מן ההר. ומשיבה: "על עסקי דם הבא מן הסתרים". אביגיל הביאה לפני דוד שאלה בהלכות טהרה, שיכריע בה. אמר לה דוד: "וכי מראין דם בלילה", הרי לשאלה כזאת צריך אור יום. השיבה לו: "וכי דנין דיני נפשות בלילה". יש הלכה שאין דנים דיני נפשות בלילה, ואתה לא המתנת ליום ובאת להרוג את בעלי. אמר לה: "מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה", מי שמורד במלכות אינו צריך דין. אמרה לו: "עדיין שאול קיים ולא יצא טבעך בעולם" (מגילה יד, ב). שאול עדיין חי, ומלכותך עדיין לא נתפשטה בעולם, ולכן אינך רשאי לפסוק להרוג אותו.

השיב לה דוד: "וברוך טעמך וברוכה את אשר כלתני היום הזה מבוא בדמים" (שמואל א כה, לג). ודורשת הגמרא: "דמים, תרתי משמע", שני דמים. האחד, שפיכת דמו של נבל. והשני, דבר עבירה. וכך אומרת הגמרא: "מלמד שגילתה את שוקה והלך לאורה שלש פרסאות", וביקש ממנה שתישמע לו. אמרה לו: "ולא תהיה זאת לך לפוקה" (שמואל א כה, לא). ומדייקים רבותינו: "זאת, מכלל דאיכא אחריתי, ומאי ניהו, מעשה דבת שבע" (מגילה יד, ב). אביגיל, שנמנתה בגמרא בין שבע הנביאות, ראתה ברוח הקודש שבמעשה הזה לא ייכשל, אבל

יבוא מעשה אחר. ולא ניכנס כאן לסוגיה הזאת, שהרי חז"ל אמרו: "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" (שבת נו, א).

ולבי חלל בקרבי

ועכשיו שימו לב היטב. רבנו יוסף חיים מבגדד, בעל הבן איש חי, עומד בספרו בן יהוידע על השאלה במי מדובר כאן. מדובר במשיח ה'. יש בעם ישראל פסגות, אברהם ויצחק, משה ואהרן, ועל אחת הפסגות הגבוהות ביותר עומד משיח ה', האדם השלם, דוד המלך. וקשה מאוד לומר שאדם כזה ביקש לעבור עבירה מפני שנגלה לפניו שוק.

ראשית מבאר הבן יהוידע שוודאי לא ביקש ממנה דוד לעבור עבירה בעודה אשת איש. כוונתו הייתה לזמן שאחרי שייעשה דין בנבל, "שאז תהיה פנויה" (בן יהוידע מגילה יד, ב). ומלך רשאי לשאת נשים, עד שמונה עשרה.

ועוד מבאר הבן יהוידע שמה שקרה שם היה מעשה שטן, בדיוק כמו במעשה בת שבע. ובלשון שלנו: דוד המלך אינו בקטגוריה שלנו, שבה ארבעת היסודות עושים לאדם בעיות. דוד אמר על עצמו: "ולבי חלל בקרבי" (תהלים קט, כב). הלב מייצג את התאווה, כמו שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ודוד אומר שלבו חלל, כלומר שאין לו בעיות שנובעות מתוכו. וכך דרשו חז"ל: "צדיקים יצר טוב שופטן, שנאמר ולבי חלל בקרבי" (ברכות סא, ב). ורבי נחמן מבאר שבפסוק הזה העיד דוד על עצמו "שהרג כבר את היצר הרע הגשמי בתכלית" (ליקוטי מוהר"ן עב). אדם כזה, כדי שיעמוד בניסיון, צריך שמשהו יבוא אליו מבחוץ, כמו אצל אדם הראשון, שהנחש בא אליו מבחוץ.

והבן יהוידע מוסיף ומקשה כיצד ראה דוד את שוקה בכלל, והרי היה חושך: "הדבר ברור דלא היתה זאת אורה טבעית, כי דרך טבע אין אורה יוצאה אלא מן שמש וירח וכוכבים והאש". ותירוצו: השטן בא והאיר את המקום, כדי שדוד יראה ויתאווה, "שרצה להכשילו ולא עלתה בידו, וראיה זו לא היתה טבעית אלא מעשה שטן" (שם). וכך עשה לו גם במעשה בת שבע. היא רחצה על הגג "במקום המוקף מחיצות וסתום כראוי, ובא שטן ואדמי כצפור ועשה נקב במחיצה" (שם). וכך מספרת הגמרא: "אתא שטן, אידמי ליה כציפרתא" (סנהדרין קז, א). השטן נדמה לו כציפור, דוד ירה בה חץ, החץ פגע במחיצה ושבר אותה, ואז ראה אותה.

ויבוא גם השטן בתוכם

כשמדובר בגדולי עולם, מדובר בניסיון שבא מחוץ להם. בשפה שלנו קוראים לזה לתפור לאדם תיק. משהו לא נורמטיבי, משהו מבחץ. לפעמים נופל על אדם פתאום מישהו שמוציא אותו מכליו, ואין לזה שום הסבר מתוכו, מן היסודות שלו. גם לנו, הקטנים, נשלחים מדי פעם דברים כאלה בקטן. אבל אצל ענקי עולם כמו דוד המלך, השטן בא ומשבש מערכות.

מסופר במדרש שכאשר הלך אברהם אבינו עם יצחק אל העקדה, בא השטן ונעשה לפניהם נהר גדול, ואברהם ירד לתוך המים עד שהגיעו עד צווארו (תנחומא וירא כב). לשטן יש רשות לעשות דברים איומים.

ובגמרא מסופר: "רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה" (קידושין פא, א). הוא היה צוחק על בני אדם שאינם מתגברים על התאוה. הוא זלזל בהם משום שהוא עצמו כבר ניצח הכל ונעשה כמלאך, ומול מלאך עומד מלאך. יום אחד נדמה לו השטן כאשה בעברו השני של הנהר. לא הייתה שם מעבורת, ורבי מאיר אחז בגשר של חבל והתחיל לעבור. כשהגיע לאמצע, עזב אותו השטן ואמר לו: "אי לאו דקא מכרזי ברקיעא הזהירו ברבי מאיר ותורתו, שויתיה לדמך תרתי מעי" (שם). אלמלא מכריזים ברקיע הזהירו ברבי מאיר ובתורתו, הייתי עושה את דמך שווה שתי מעות. כלומר, הפסק לצחוק על בני אדם. ככל שהתגברת ונעשית מלאך, היזהר.

וכך באיוב: "ויבאו בני האלוקים להתיצב על ה', ויבוא גם השטן בתוכם" (איוב א, ו). יש מצבים שבהם בא השטן אל הצדיקים, וזה מה שאמרו רבותינו: "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" (סוכה נב, א). פירוש הדבר שזה יכול להיות אותו יצר עצמו, באותה קומה ועם אותו חומר, אבל בעוצמה אחרת לגמרי, בעוצמה שאנחנו בכלל לא מסוגלים לדמיין. "והלך לאורה שלש פרסאות". מכאן אפשר להבין במה מדובר.

ויש עוד דוגמאות רבות. מסופר במדרש גם על רבי מתיא בן חרש, שהשטן בא לנסותו בדמות אשה. והגמרא מספרת על ענקי עולם שבא אליהם השטן בכבודו ובעצמו, והיו שגברו עליו, והוא הודה להם ואף נתן להם מתנות. חז"ל אמרו: "הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות" (בבא בתרא טז, א). על משה רבנו נאמר: "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם" (תהלים סח, יט), ודרשו רבותינו שכאשר עלה משה למרום, כל אחד ממלאכי השרת נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, "אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר ויתן את הקטרת ויכפר על העם" (שבת פט, א). זה סוד הקטורת שבו השתמש אהרן כדי לעצור את המגפה.

ומסופר על רב ששת שמלאך המות נראה לו בשוק, ואמר לו: "בשוקא כבהמה, איתא לגבי ביתא" (מועד קטן כח, א), בשוק כמו בהמה, בוא אל הבית. ועל רבי חייא מסופר שם שמלאך המות לא יכול היה להתקרב אליו. יום אחד התחפש לעני, דפק בדלת וביקש לחם, והביאו לו. אמר לו: "ולאו קא מרחם מר אעניא, אהווא גברא אמאי לא קא מרחם מר" (שם), על עני אתה מרחם, ועל אותו האיש, כלומר עליי, אינך מרחם. רק אז גילה לו את עצמו.

ובמסכת כתובות מסופר על רבי יהושע בן לוי, מאלה שנכנסו בחייהם לגן העדן. כשהגיע זמנו, ביקש ממלאך המות שיראה לו את מקומו, וביקש ממנו את סכינא, "דלמא מבעת לי באורחא", שמא תבהיל אותי בדרך. כשהגיעו לשם והראה לו את מקומו, קפץ רבי יהושע בן לוי פנימה (כתובות עז, ב). ועל רבי חנינא בר פפא אומרת הגמרא שם: "שושביניה הוה", מלאך המות היה ידידו. ראו איזו גדולה, איזו שליטה הייתה לענקים האלה.

יש אפוא מדרגה שבה הכוח בא מחוץ לאדם, וזו מדרגתם של הצדיקים. ואנחנו, בשיעורים האלה, מדברים על ארבעת היסודות.

שופטים ושוטרים בשערים

מה שנעשה בשיעורים האלה הוא לזהות בתוכנו את הלחישות שמגיעות מארבעת היסודות. ובאופן כללי: כל מקום שבו לא הצלחנו, הוא בעקבות עקיצה של נחש. והנחש הזה נמצא בתוכנו.

כל ציווי התורה, במבט כללי, מספרים את אותו סיפור. התורה ידעה את הבעיה של ארבעת היסודות, ולכן אמרה: היזהרו, הגבירו כמה שפחות את הרע שבכם, כדי שלא תסתבכו עם עצמכם.

דוגמה לכך: רבותינו שואלים מדוע אנחנו אוכלים רק בהמות מסוימות, ולא נחשים, נמרים או נשרים, שיש בעולם מי שאוכל אותם ורואה בהם מעדן. והטעם: אחוז הרע בבהמות ובחיות האלה גבוה. אילו אכלנו אותן, הברכה והשחיטה לא היו מצליחות להתגבר על הרע שבהן, והן היו נכנסות לתוכנו ומעבירות אלינו את תכונותיהן הרעות. לכן אנחנו אוכלים כבשים, פרות ויונים. ראו כיצד הן נראות: בעלי חיים טובים, ענווים, שמביאים ברכה לעולם, כמו הצמר. וכך גם בדגים, איננו אוכלים כרישים אלא דגים בעלי תכונות טובות. כך מתחזקים היסודות שבנו, ואנחנו לוקחים מהם רק את הטוב. את הרע אנחנו זורקים על ידי הברכה, ועל ידי כל מערכות העיכול, שבוררות את הטוב וזורקות את הרע.

לאדם יש חלונות: העיניים, האוזניים והפה. ועליהם נאמר: "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז, יח). אל תכניס דרך השערים דברים רעים, כדי שהיסודות לא יתגברו. וכך כותב הרמב"ם: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו" (רמב"ם הלכות דעות ו, א).

אתן דוגמה. אשה מכירה פתאום חברה אלימה, שמקללת, שתמיד עצבנית, שתמיד רבה עם בעלה ורוצה לצעוק על זה ועל ההוא. יום, יומיים, שלושה, שבוע, שבועיים, ובסוף נראה אותה עצמה אלימה. היא אפילו לא תרגיש כיצד נדבקה באלימות. החשיפה לצורת ההתנהגות של חברתה, דרך החלונות, לאט לאט, הפכה אותה לדומה לה. האדם נמשך אחר סביבתו, אחר החברה שהוא נמצא בה.

לכן לימדה אותנו התורה מראש, בגלל הערבוב שנוצר בעקבות חטא אדם הראשון: "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו). סור מרע פירושו קודם כל להגביר כמה שפחות את הרע שביסודות שלך. אם מדובר ביסוד האש, אל תשב לראות אלימות, אל תתחבר לאנשים כעסנים ואל תיחשף לקללות, וכך האש שבך לא תתפתח. כך ביסוד המים, שהוא יסוד התאוות. וכך ביסוד העפר: אדם שומע שירים מדכאים וזמרים מדכאים, יושב ושותה, רואה סרטים עצובים, ובסוף מתפלא על העצב שלו, ואינו מבין שהוא עצמו הגביר את העפר שבו. וכך בחורף, אדם מניח לידו תנור טוב ופוך חם, ואחר כך מתפלא שקשה לו לקום. ודאי שקשה לקום. ועל כך נאמר "ועיר פרא אדם יולד". הפרא נולד עם האדם, ותפקידנו לשמור עליו במינון נמוך ולא להגביר אותו.

מוח, לב וכבד

רבותינו המקובלים מלמדים שאדם מכוון כנגד ספירת החכמה, חוה כנגד ספירת הבינה, והנחש כנגד הכבד. כך בנוי האדם: מוח, לב וכבד. המוח הוא משכן הנשמה, ותפקידו לשלוט על הלב. החכמה צריכה להנהיג את הבינה, והשכל צריך לשלוט על הדמיון. על הבינה נאמר: "בינה לבא ובה הלב מבין" (תיקוני זוהר, הקדמה שניה, יז, א), והלב הוא מקור הדמיונות.

גם הלב מתחלק לשניים, חלל ימני וחלל שמאלי, כמו שנאמר: "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו" (קהלת י, ב). וכך גם הנפש מתחלקת לשתיים: נפש משכלת ונפש בהמית.

ואחרי המוח והלב בא הכבד, משכן הנפש הבהמית. המוח והלב יחד צריכים לשלוט עליו. הכבד כולו דם, והדם רומז ליצרים, לרוע ולבהמיות. וכך אנחנו אמורים לכוון בתוכנו מלכות: המוח מושל בלב, ושניהם מושלים בכבד.

ועכשיו נפרט את ארבעת היסודות. המקובלים מלמדים, ובלשונו של בעל התניא בעקבות דברי רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, שמן הנפש הבהמית "באות כל המדות רעות, מארבע יסודות רעים שבה, דהיינו: כעס וגאווה מיסוד האש שנגבה למעלה, ותאות התענוגים מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח, ועצלות ועצבות מיסוד העפר" (תניא פרק א).

מן העפר באות עצבות ועצלות. מן הרוח באים דברים בטלים, ליצנות, שקרים, לשון הרע, רכילות וקללות, וכל אלה תלויים ברוח. המים מצמיחים את כל התענוגים: תאוות האכילה, תאוות הגוף, תאוות העיניים וכל המראות, הכל מרוכז במים. ומן האש באים גאווה, כעס ונטירה. אלה ארבעת היסודות.

עקיצה בלא לחש

בהמשך הדרך נלמד לזהות מאיזה אזור הגיעה הלחישה. הנחש ערמומי. הוא שקט, מגיע בלחש, איש אינו רואה אותו. הוא נותן עקיצה ונעלם. כל מקום שבו שותקנו ולא פעלנו הוא בעקבות הנחש. כשרואים אדם יושב מדוכא ואינו עושה דבר, זה אדם שנעקץ על ידי נחש וקיבל לחישה כמו שצריך. יש לחישות ששיתקו אנשים חיים שלמים. יש לחישה שחוזרת אצל אדם בתוך המוח כל ימי חייו, ואין לו הגשמה עצמית, לא בחומר ולא ברוח, בעקבות לחישה אחת.

ומן הצד השני עומד לרשותנו ארגז כלים. מי שלמד בקורסים הקודמים מכיר את מערכת הספירות, ונראה כיצד בעזרתה מנצחים את לחישות הנחש. פחות לחישות, יותר הצלחות. ככל שנצמצם את הלחישות, כך נקצור יותר, ונזכה להגשמה עצמית ברוחניות ובגשמיות.

כתוב: "אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבעל הלשון" (קהלת י, יא). ודרשו חז"ל: "לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש, ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך. אומר להם: וכי מה יתרון לבעל הלשון" (ערכין טו, ב). חיות טורפות נהנות ממה שהן טורפות, והנחש נושך והורג ואינו נהנה כלל. כך בעל הלשון הרע: הוא מדבר כאן, יכול להרוג אדם שנמצא בקצה העולם, ואין לו מזה שום הנאה.

לחישות הנחש הן סוג של לשון הרע, על עצמנו, על העולם או על המצב, והן משתקות אותנו מפעולה. בשיעורים האלה נלמד להתמודד עם הלחישה, מאיזה כיוון שתבוא. ועם הזמן הלחישות יצטמצמו, והיסודות יתאזנו. הרי מה שמגביר את האש ואת המים הוא הלחישה, והמאבק של חוה היה מאבק פנימי בין הדמיון לשכל.

לחישת נחש היא מעין סיסמה, משפט על המציאות. היא שקטה לחלוטין, ועוצמתה תלויה בריכוז שלה, אבל היא אינה אמיתית. הנה הדוגמה הראשונה. הנחש אמר לאדם ולחוה: "והייתם כאלוקים ידעי טוב ורע" (בראשית ג, ה), ומפרש רש"י: "יוצרי עולמות" (רש"י שם). בפועל לא יצרו עולמות. הם גורשו מגן העדן, נגזרה עליהם מיתה, ונאמר לאדם: "בזעת אפריך תאכל לחם" (בראשית ג, יט).

קללה שהיא תיקון

ודעו שכל הקללות שקילל הקדוש ברוך הוא את אדם ואת חוה אינן קללה במובן הפשוט. הקדוש ברוך הוא אינו מקלל בני אדם. אנחנו שותפים שלו. המקובלים מלמדים שקללה היא מלשון קלקול, והקללה באה לתקן את מה שקלקלנו.

"בזעת אפריך תאכל לחם" פירושו שהקדוש ברוך הוא אומר לאדם הראשון: מה אעשה איתך עכשיו, כשכל ארבעת היסודות שבך מבולבלים. דמיינו לעצמכם שמוציאים את העבודה מן העולם. זה טירוף. לכן עשה הקדוש ברוך הוא כך: אתה עובד שמונה שעות וגמור מעייפות, לומד עוד מעט וגמור, מגיע הביתה, ישן וקם. אילו השאיר אותנו כמו שאנחנו, היינו הופכים את העולם. וכך גם מה שנגזר על חוה, ההריונות והלידות וכל השינויים שבגוף, גם הם באים לתקן ולהעמיד את הכוחות במקומם. כל מה שהקדוש ברוך הוא קילל, הוא בעצם תיקון. כשהעולם נעשה מעורבב כל כך בטוב ורע, נדרשה צורת חיים שונה כדי להתמודד עם הערבוב הזה, ולא להחריב את העולם.

וכך מספר המדרש שבשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: "ראה מעשי כמה נאים ומשבחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה ז, יג). היזהר, אתה יכול להחריב את העולם אם אתה חוטא.

לחישה אחת וחיים שלמים

בשיעורים הבאים על לחישת הנחש ניקח יסוד אחר יסוד, נזהה את הלחישות שלו, אביא כמה דוגמאות לכל יסוד ולסוג הלחישות שלו, ונראה אילו ספירות יכולות להתמודד איתן. מאז החטא ועד היום אנחנו נמצאים בתוך זירה.

ודבר שלא יאומן כי יסופר: יש אנשים שגילו בתהליך אימון שלחישה אחת הרסה להם חיים שלמים. ואחרי בירור התברר שהמאבק צריך להיות בין הדמיון לבין השכל הקר. ברגע שהתייחסו ללחישה בשכל קר, היא נעלמה. היא לא הייתה אמיתית בכלל.

קראתי פעם על תהליך אימון של אשה שכל חייה רצתה להגיע למשרה בכירה, ועבדה קשה כדי להגיע אליה. כשהגיעה לשם, ברחה. פתאום לא רצתה, ורצתה משהו קטן. בתהליך האימון התגלה שבילדותה הגיעה אל ביתם מטפלת שהתייחסה אליה בחום ובאהבה, והיא ספגה ממנה כל כך הרבה חום ואהבה, עד שכשהמטפלת הלכה, התחילה להתנהג כמו תינוקת. כולנו מכירים ילדים שפתאום חוזרים להתנהג כמו תינוקות. צעקו עליה על כך וביישו אותה. נוצרה אצלה התניה: אם אני מתנהגת בחום ובחופשיות, ומשחררת את התינוקת שבי, זה אסון. וממילא, אם אגיע לפסגה ואשתחרר לגמרי, זו סכנה. היא הרגישה שכשתקבל את המשרה, שם תפרוש כנפיים ותראה לעולם מי היא. כל הזמן הייתה בדרך לשם, וכשזה הגיע בפועל, ברחה. בשיחות איתה הגיע המאמן לכך שההתניה הזאת נוצרה עוד בילדות. איננו הולכים לחקור עכשיו מה קרה בילדות. הבאתי את הדוגמה כדי להראות שבעקבות הגילוי הזה מצאו גם את הלחישות שליוו אותה לאורך הדרך, בכל פעם שהתקרבה לפסגות.

ואתן לכם לחישה פשוטה, ששמעתי מאשה רצינית מאוד, והלחישה הייתה מדויקת להפליא. היא רצתה לשנות מערכת, ללמוד משהו חדש, והלחישה של הנחש שאלה אותה מי אמר שזה יצליח. לחישת נחש פשוטה, וכבר יש ניטרול של הפעולה. להתראות. זו לחישת נחש, וזו השפה שבה הנחש מדבר. ומי שבא באמונה ובביטחון שואל בחזרה מי אמר שזה לא יצליח, ויודע שיש בידו את כל הכלים: אני בדרך, אני רוצה, אני מיישם, ויש בי כוח רצון. לא תאמינו כיצד בנינו לעצמנו מסלול שלם של לחישות, שעוצר אותנו בכל פעם מחדש ומשתק אותנו מלפעול. וכשעומדים מול הדמיון עם שכל קר, הוא נעלם. פשוט נעלם.

ובאמת, המנצחים הגדולים הם אלה שאומרים עליהם שרגליהם על הקרקע. שכל קר, מתמטיקה. וכל הרחפנים מדברים דיבורים רבים כחול, ואין בהם ממש. וכך גם ברוחניות וכך גם בגשמיות. מי שמנצח אומר: אחד ועוד אחד, אני הולך על זה. ומיד באה הלחישה: רגע, תשמע מה מצב הבורסה. אבל מה שאפשר לבדוק כמו מתמטיקה, כמו מדע, כמו ניסוי במעבדה, עובר. ומה שאינו עומד בבדיקה, נעלם.

וכאן בדיוק אנחנו נופלים, שהרי רובן המכריע של הלחישות אינן מוכחות כלל. הן שקר. בהמשך נלמד על הלחישות הנפוצות, על הלחישות של כל יסוד, וכיצד מתמודדים עם כל אחת מהן. ותבינו לאילו פסגות אנחנו

יכולים להגיע אם נצמצם את הלחישות ונאזן את היסודות. זו ההגשמה העצמית, בעזרת ה' יתברך, ברוחניות ובגשמיות.

יהי רצון שנזכה להפנים את אשר למדנו, לעמוד מול כל לחישה בשכל צלול, ולזכות לביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק א', שיעור 7